TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN BİNGÖL

No: 66 OCAK 1954 YIL: 6; CİLT: 3

Bir Tenkid Üzerine:

«Dertli - Seyranî» Hakkında

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Kitap tenkitlerine genel olarak cevap verilmez. Yargı, okurlara veya daha çok, başka tenkitcilere bırakılır. Gerçek tenkitler için bu böyledir. Bir de tenkit gibi görünen, fakat hakikatta hiçbir değeri bulunmayan, esaslı bir incelemeye dayanmayan yazılar vardır, ki, bunlara cevap vermek eser sahibinin vazifesidir. Çünkü okuyucu her zaman eseri kontrol edecek durumda bulunamaz.

Varlık Yayınları arasında çıkan «Dertli - Seyranî» adlı kitabım hakkında, bir yazı çıktı (Türk Folklor Araştırmaları, sayı 61). Tenkit sahibi, kitabımın **Dertli** bölümüne el atmış. Elindeki, kendine göre «en inanılır kaynak» dediği bir yazmada bulunan bir iki şiirle benim yayınladıklarımı karşılaştırmış. Uymayanları, benim uydurduğumu, yakıştırdığımı söylemek suretiyle güya tenkit etmiş.

Böyle bir iddiada bulunabilmek için, önemi şüpheli bir iki yazma yetmez. Daha çok deliller ister. Tenkitcinin iddiaları ciddiye alınamaz. Ben de böyle yaptım. Fakat saz şairlerinden gerçekten anlayan iki ilim adamı tenkitçinin yanlışlarını ortaya koymuş, benim haklı olduğumu savunmuşlardır. Bu değerli yazarlardan sayın Ahmet Talât ilk cevabı vererek «Eğer, bahis konusu olan bir uydurma varsa bunun kendisine ait olabileceğini» söylemiştir. Çünkü Dertli hakkında ilk değerli eseri, bundan yirmi yedi yıl önce kendisi vermiş, ondan sonra daima güvenilir bir kaynak olmuştur. (Bay A. Talât'ın yazısı için bakınız: Türk Folklor Araştırmaları, sayı 63).

İkinci cevabı ise, sayın Hikmet Dizdaroğlu vermiş ve işi daha geniş tutarak, bana yöneltilen ithamları teker teker çürütmüştür. (Bakınız: Türk Folklor Araştırmaları, sayı 64. 65).

Bu iki cevab üzerine bana söyleyecek pek az söz kalmıştır.

Tenkitçi: «Sayın Cahit Öztelli'nin elindeki bol ve zengin malzeme de Dertli hakkında yeni hiçbir bilgiyi ortaya koyamamıştır,» diyor.

Önce şurasını söyleyelim ki, bizim kitabımız bir seçme (antoloji) dir. Böyle kitaplarda uzun boylu ilmî münakaşalara yer verilemez. Yayınlanan her şiir hakkında her zaman yeni bilgi vermeye mecbur tutulamıyacağı gibi, çok zaman buna imkân da bulunamaz. Nitekim tenkidçi, on yıldan beri hazırlamakta olduğunu bildirdiği «Dertli Divanı»na «Çok az bir şey» katabildiğini itiraf ediyor. Kaldı ki, benim yazdıklarımın arasında başka yerde bulunmayan kendi yargılarım da vardır. Ancak bunların farkına varmak sayın tenkitci için güçtür. İyi bir karşılaştırma yapması ve bibliyoğrafyada gösterdiğim eserleri okuması gerekirdi ki, Dertli hakkında bu kadar geniş bibliyoğrafyanın varlığından yeni haberdar olduğu yazısının bir yerinden anlaşılıyor. Halbuki Dertli hakkındaki bibliyoğrafyanın ancak yarısını göstermiştim. Dertli'yi salâhiyetle eleştirebilmek için bu eserlerin yalnız okunması değil, iyice incelenerek karşılaştırılması gerekirdi. Bunun yerine yalnız bir iki yazmaya dayanarak hüküm vermeye kalkmak bugünkü düştüğü acı neticeyi doğurur.

Sayın eleştirmeci yayınladığım şiirleri başkaları ile karşılaştırmak zahmetine katlansa idi, başka yerde çıkmamış iki tane şiir görürdü. Bunu da yapmadığına göre asıl maksadın, gerçek tenkit yapmak değil, bir iki kusur bulmak ve bu arada elindeki «güvenilir kaynaklar»ı ve hazırladığı divanı haber vermek olduğu düşünülebilir. Böyle bir şeyi haber vermek pahasına bir sürü yanlışa ve çelişmelere düşmeye ne lüzum vardı?

Gerçekten elimdeki değerli malzeme arasında Dertli'nin yayınlanmamış otuz kadar yeni şiiri vardır. Fakat bunların çoğu aruz ile ve seçdiklerimden üstün sanat değeri olmadığı için kitaba almamıştım.

Dertli'nin torunu Hacı Mehmed'in sözlerine gelince: Otuz yıl önce, A. Talât Hacı Mehmed'in ağabeyisi ile görüşmüş, sözlü bilgiyi ondan elde etmiş idi. Hacı Mehmed o zamanlar pek gençti. Onun, sayın tenkitciye söylediklerini ağabeyi Eşref Ağadan duydukları olduğunda şüphe yoktur. Böyle şeylerde daha eski olan kaynağa itimat etmek daha doğru olur. Nitekim Hacı Mehmed'in verdiği bilgiler daha şimdiden yanlışlığını ortaya koymuştur. Bakınız nasıl: Hacı Mehmed'in söylediğine göre, Sultan Mecit zamanında Dertli İstanbul'da bir «muamma» çözmüş.

Bir kere Dertli'nin ikinci defa İstanbula gidişinde Mecit padişah değildir. Muamma olayı Sultan Mahmud zamanında geçer. Mecit devri Dertli'nin hayatının son yıllarıdır. Sonra, şimdiye kadar kimsenin meşgul olmadığı söylenilen ve ilk defa ortaya atılan sözde muammanın, Dertli'nin değil **Âşık Ömer**'in olduğunu biz haber verelim. Görülüyor ki, «güvenilir kaynaklar»dan biri olan Hacı Mehmed, bir çırpıda ne çamlar deviriyor.

«Uydurma, yakıştırma» gibi şiirlere ait iddialara, yukarıda da söylediğim gibi iki değerli yazar cevap vererek, onları gereği gibi çürütmüşlerdir. Ben, burada o hususlara tekrar dönmiyeceğim. Yalnız iki şiir hakkında sayın eleştirmeciye yazılı kaynak göstererek kendisini inandırmaya çalışacağım.

Kaldır nikâbını ey vech-i enver

şeklindeki mısra, eleştiriciye göre yanlışmış, doğrusu kendisinin verdiği imiş. Bu mısra hakkında sayın Hikmet Dizdaroğlu'nun verdiği cevap, azçok saz şairleri ile uğraşan herkesi inandıracak kuvvettedir. Ben de bu şiiri yazdığım şekilde bir yazmada buldum. Eğer sayın eleştirmeci isterlerse fotoğrafisini yayınlayabiliriz.

Yazmışlar deftere divâne beni

mısraının bulunduğu şiiri de iki yazmada buldum. Sayın eleştirmeciye şurasını da hatırlatalım ki, «güvenilir yazma kaynak» bizim de elimizde vardır. Yalnız daha önce basılmış metinlerle hiçbir zaman yetinmek âdetimiz değildir. Dertli'nin şiirlerini içine alan ondan fazla yazmayı birçok defalar gözden geçirerek basılmışlarla karşılaştırmalar yaptık. Varyantlar içinde kendi zevkimize göre, en güzelini kitabımıza aldık. Yukardaki mısraın bizim yazdığımız gibi olduğunu ayrıca iki basılmış kaynak haber veriyor. Bunun için bakınız: (Agâh Sırrı Levend, Edebiyat Tarihi Dersleri, sh. 402; 1939; Beşinci basılış) (Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, sh. 239).

Eserlerimde ilim prensiplerine ve ahlâkına sonuna kadar saygı göstererek, kendiliğimden «uydurma, sadeleştirme, katma»lara girişmekten daima kaçarım.

Yalnız sayın yazara hak vereceğim bir nokta var: Dertli'nin köyü meselesi. Burada müsveddeden istinsah hatası yaptığımı itiraf ederim. Bu gibi hatalar yazı ile uğraşanların her zaman başına gelebilir. İşin erbabı bunun kolayca farkına varır. Bunun dışında eğer, bilerek yalnız Dertli'de değil, öteki eserlerimde de yaptığım bir «uydurma» tesbit edilirse, yazı yazmaktan vazgeçerim. Sayın eleştirmecinin bunu böyle bilmesini rica ederim. Yalnız, mahiyeti bizce şüpheli «güvenilir kaynaklar» esas tutulmamalıdır. Sözü daha fazla uzatmamak(şu kıymetli sayfaları lüzumsuz yere işgal etmemek için ileri gitmiyeceğim. Sayın tenkitcinin hazırladığı divanın, başka yerden aktarmasız, uydurmasız, yakıştırmasız olarak bir an önce çıkmasını, okurlara taptaze, yepyeni bilgiler vermesini dilerken, Dertli'nin başka yerde bulamıyacağı bir taşlamasını hatıra olarak takdim ediyorum:

Tekbir külüngiyle zâhid-ül-ekber
Kafanı ezerim senin bilmiş ol
Elimde salladığım seyf-i Haydar
Neslini keserim senin bilmiş ol

Daima âlet oluyorsun şerre
Sonunu düşünmüyorsun bir kerre
Bir tekmede devirip seni yere
Üstünde gezerim senin bilmiş ol.

Medhetme sen bana kendi ilmini
Dertli bilir dereceni, cehlini
Yolunu, mezhebini, imanını,
Dinini,.. senin bilmiş ol.

Bize gelen KİTAPLAR

★ Baba Salim Öğütçen: «DİVAN-I BABA SALİM». 4 üncü kitap, şiirler, 64 sayfa, 100 kuruş.

★ Kemal Özkaynak: «AKSEKİ Kazası, Tarih - Coğrafya - Turizm - Biyoğrafya». 188 Sayfa, 3 lira. Kemal Özkaynak, Ulus Kız Ortaokulu Müdürü, Ankara, adresinden temin edilir.

★ Cengiz Yörük: «Yoldaki Taşlar». Hikâyeler, YEDİTEPE yayını. 96 sayfa, 100 kuruş.

★ Oktay Rifat: «Karga ile Tilki». Şiirler, YEDİTEPE yayını. 64 sayfa, 100 kuruş.

★ Samim Kocagöz: «Cihan Şoförü». Hikâyeler, YEDİTEPE yayını. 56 sayfa, 100 kuruş.